

Bachelor Thesis

H.B.A. van Haeringen

“De Nederlandse perceptie ten opzichte van het veto
van Charles de Gaulle tegen de toetreding van het
Verenigd Koninkrijk tot de EEG in 1963”

Naam: Bernard van Haeringen
Studentnummer: 3177572
Instelling: Universiteit Utrecht
Studie: Taal- en Cultuurstudies
Cursus: Onderzoeksseminar III
Inleverdatum: 23 juni 2011

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Historisch kader	4
Aanloop naar het veto	10
Eerste reacties op het veto	13
Latere reacties en standpuntbepaling	16
Standpunt	21
Conclusie	24
Bibliografie	27

Inleiding

In de buitenlandse politiek van Generaal Charles de Gaulle is een duidelijk patroon te herkennen. Als breekpunt in dit patroon geldt januari 1963. Hiervoor was hij wat Europese samenwerking betreft zeer constructief. Hij deed zijn best om Europa een sterke macht in de wereld te maken. Na '63 wilde hij nog maar weinig met Europese integratie te maken hebben, en was hij in dat opzicht destructief en meer op Frankrijk zelf gericht. Het veto van Charles de Gaulle tegen de toetreding van het Verenigd Koninkrijk tot de EEG in '63 was een van de belangrijkste gebeurtenissen in zijn carrière. Omdat het veto redelijk uit de lucht kwam vallen, en omdat het daarmee een plotselinge breuk in het beleid van De Gaulle was, is het een interessant onderwerp voor onderzoek.

Er zijn twee toonaangevende auteurs die geprobeerd hebben te verklaren waarom De Gaulle dit veto tegen Engeland uitsprak. Frédéric Bozo schreef hierover het boek *Two Strategies for Europe*¹, en Andrew Moravcsik reageerde hierop in zijn *De Gaulle Between Grain and Grandeur*². Beide auteurs hebben de argumenten en de retoriek van De Gaulle op een andere manier geïnterpreteerd. Bozo verklaarde de breuk in het beleid vanuit de Franse grandeur. Moravcsik heeft geprobeerd de theorie van Bozo onderuit te halen, door te beweren dat economische en commerciële belangengroepen hieraan ten grondslag lagen. De twee theoriën worden door Moravcsik samengevat: “*We have seen that there are, broadly speaking, two plausible explanations of De Gaulles policies toward the EEC. The conventional view stresses his distinctive geopolitical ideology; the revisionist view stresses the enduring commercial interests of French agriculture and industry.*”³ Echter is er later ook weer op de theorie van Moravcsik kritiek geleverd.

Om te achterhalen wat De Gaulles ware motieven waren voor het veto, zal ik mij in dit onderzoek specifiek richten op Nederland. De hoofdvraag in deze thesis is zodoende wat de Nederlandse perceptie was ten opzichte van het Franse ‘nee’ tegen de Engelse toetreding tot de EEG. Nederland is hiervoor een interessante casus omdat het de grootste voorstander was van deze toetreding. Het veto van De Gaulle zal daarom extra hard in Nederland zijn aangekomen. In feite was dit een nederlaag voor de Nederlandse regering en diplomatie. Deze teleurstelling zal in Nederland veel vragen hebben opgeroepen. De grootste vraag was ongetwijfeld wat de motieven waren voor de Gaulles veto. Het bestuderen van het Nederlandse proces van het beantwoorden van dergelijke vragen en het komen tot een standpunt, kan zorgen voor nieuwe inzichten met betrekking tot het Franse veto.

Allereerst zal ik hiervoor een historisch kader schetsen, met daarbij een uiteenzetting van de theorieën van Bozo en Moravcsik. Vervolgens zal ik mij richten op de Nederlandse perceptie en de totstandkoming van het Nederlandse standpunt. Door na te gaan hoe de Nederlandse regering aan de informatie kwam, wat zij daarmee deed en welke conclusies zij daaruit trok, wordt duidelijk wat volgens Nederland in 1963 de motieven van De Gaulle waren. Om dit te onderzoeken, zal ik mij toelagen op regeringsanalyses bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken, briefwisselingen tussen Buitenlandse Zaken en de ambassade in Parijs, notulen van de

---

¹ F. Bozo, *Two Strategies for Europe: De Gaulle, the United States, and the Atlantic Alliance* (Lanham 2001).

² A. Moravcsik, ‘De Gaulle Between Grain and Grandeur: The political Economy of French EC Policy 1958-1970 (Part I)’, *Journal of Cold War studies* 2 (2000) 3-43.

³ Moravcsik, ‘De Gaulle Between Grain and Grandeur’, 20.

Ministerraad, handelingen uit de Tweede Kamer en biografieën over de toenmalige minster van Buitenlandse Zaken Joseph Luns.

Historisch kader

Allereerst zal ik de historische context schetsen rondom het veto in januari 1963. Om te begrijpen waarom deze ommekeer in het buitenlandse beleid van de Generaal heeft plaatsgevonden, moet men terug naar halverwege de jaren '50. Na de Suezcrisis eind 1956 en de Spoetnikshock in 1957 trok De Gaulle zijn conclusies ten opzichte van de Verenigde Staten. Bij de Suezcrisis was immers pijnlijk duidelijk geworden dat landen als Frankrijk en Engeland nog maar weinig voorstelden als spelers op het wereldtoneel. Na het dreigement van de Sovjet-Unie aan het adres van de Engelsen en Fransen, wilden de Verenigde Staten ze niet te hulp staan. Er was een bipolaire wereld ontstaan waarbij de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie de dienst uitmaakten. Daarbij was bondgenoot Amerika zelfs bij nucleaire bedreiging niet bereid om in te grijpen. Zoals de situatie eruit zag, gingen de Amerikanen dus eerder met de Sovjet-Unie om de tafel, dan met Europese landen. Als de Fransen en Engelsen in de toekomst nog wat te zeggen wilden hebben, moest er een nieuwe weg worden ingeslagen.⁴

Daarbij kwam dat De Gaulle na de lancering van de Spoetnik door de Sovjet-Unie in 1957 al helemaal niet meer hoefde te rekenen op steun van de VS. De lancering sloeg overal, maar in het bijzonder bij de Amerikanen, in als een bom. De VS was immers in de veronderstelling dat het op alle gebieden van wetenschap en techniek superieur was. De Sovjet-Unie stond hiermee dus voor op de VS in de Koude Oorlog die gaande was. Hierna zou de VS zich dus volledig op zichzelf moeten richten. De Gaulle wantrouwde de Amerikanen dus als bondgenoot, en dit was voor hem aanleiding om zijn eigen koers te gaan varen.⁵

Omdat de Verenigde Staten voor de Fransen geen betrouwbare partner waren, zag De Gaulle voor zichzelf de taak om Europa onafhankelijk te maken van de VS. Dit was dan ook de speerpunt van zijn nieuwe beleid. Het eerste wat De Gaulle deed bij het inslaan van zijn nieuwe weg was het aangaan van een tripartiete overleg. Dit was een overleg aangevraagd door Frankrijk met de Verenigde Staten en Engeland. Hiermee wilde De Gaulle overleg met de VS binnen de NAVO en binnen het verdere krachtsveld van de wereld op gelijkwaardige basis formaliseren. Ondanks dat de Verenigde Staten het tripartiete overleg wantrouwden, gingen ze toch een samenwerking met de Fransen aan. Het ging voor De Gaulle om: "*Sharing strategic responsibilities on the one hand and atomic cooperation on the other*".⁶ Hij wilde als gelijke worden behandeld, dus vroeg hij de Amerikanen om nucleaire geheimen. De Gaulle wist van tevoren al dat dit een irreële vraag was, maar omdat hij wist dat hij een 'nee' zou krijgen, kon hij vervolgens aan de slag gaan om zelf een nucleair alternatief te ontwikkelen. Het tripartiete overleg was voor De Gaulle een belangrijke stap om zijn nieuw ingezette koers te legitimeren. Deze strategische zet was dus een methode van De Gaulle om Europa onafhankelijker te maken van het in zijn ogen onbetrouwbare Amerika. Als de Amerikanen immers niet wilden helpen, dan was de weg vrij om zelf aan de slag te gaan. Dit was dus het begin van De Gaulles anti-Amerikaanse buitenlands beleid.⁷

Het Europa dat De Gaulle voor zich zag was een sterk en onafhankelijk Europees Europa. Onder leiding van Frankrijk moest er een einde komen aan de bipolariteit van de Koude Oorlog.

---

⁴ Bozo, *Two Strategies for Europe*, 3-4.

⁵ Ibidem, 30-31.

⁶ Ibidem, 37.

⁷ Ibidem, 34-43.

Dit diende te gebeuren door middel van intergouvernementele samenwerking. Het ging hierbij dus om een Europa van staten in plaats van gemeenschappen. Hij voorzag hierin een Europa vanaf de Atlantische kust tot aan de Oeral. “Het kwam eigenlijk, zij het dan dat het gevoileerd werd uitgesproken, neer op een overwicht van Frankrijk in Europa dankzij hechte allianties.”⁸ Wat dat betreft was Charles de Gaulle een revisionist. Ten eerste geloofde hij als een van de weinigen toentertijd dat de bipolaire wereld een tijdelijk fenomeen was. Velen dachten namelijk dat deze situatie tot in de lengte der jaren voort zou duren. De Gaulle wilde zich echter intern op Europa focussen, om zich zo voor te bereiden op wat er na de Koude Oorlog zou komen. Ten tweede geloofde hij erin dat het mogelijk was om een samenwerking op te bouwen met de Oostbloklanden.

De formalisering van De Gaulle om een intergouvernementeel Europees Europa te bouwen kwam in 1961. De Gaulle gaf de Franse diplomaat Christian Fouchet de opdracht om een plan uit te werken voor een samenwerking op intergouvernementeel niveau: het Fouchetplan. Het ging hierbij concreet om een Europese samenwerking op het gebied van buitenlandse politiek en veiligheid, onafhankelijk van de VS.⁹

Voor dit Fouchetplan wilde De Gaulle een samenwerking tussen de zes lidstaten van de EEG, oftewel Frankrijk, Duitsland, Italië, Nederland, België en Luxemburg. ‘De Zes’ begonnen onderhandelingen over een Europese politieke unie. Dit was volgens De Gaulle immers de enige manier om toch nog mee te doen als grote spelers op het politieke wereldtoneel. Als onderdeel van de Zes werd Frankrijk wellicht wel als gelijkwaardig behandeld door de VS, of kon het zelfs sterker worden dan de VS.¹⁰

Om een politieke unie van de grond te krijgen moest De Gaulle op zoek naar medestanders. Zijn grootste bondgenoot vond hij in Konrad Adenauer. Adenauer kende als Duitse bondskanselier angst voor het dreigbeeld dat Europa als slagveld zou dienen voor een nucleaire oorlog tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie. De Gaulle probeerde deze angst weg te nemen door een Europa te schetsen dat als onafhankelijke macht een einde zou maken aan de bipolariteit.¹¹ De rest van West-Duitsland was over het algemeen tevreden met de situatie sinds de Tweede Wereldoorlog. Men was op zoek naar *gleichberechtigung*, oftewel gelijkwaardige behandeling, en dat had het land inmiddels bereikt dankzij goed gevoerde buitenlandse politiek. Adenauers politiek draaide om het (tijdelijk) accepteren van de deling tussen Oost- en West-Duitsland. Tegelijkertijd wilde hij West-Duitsland zo groot maken dat Oost-Duitsland vanzelf zou imploderen. Dat wilde hij bereiken door middel van *Westbindung*. Doordat Duitsland alles in het Westen steunde, was het in ongeveer tien jaar al gelijkwaardig. Na de Verdragen van Rome was Duitsland immers weer een gelijkwaardige partner. De mening van de Duitsers met betrekking tot een politieke unie was verschillend. De meeste Duitsers waren hiertegen omdat daarmee de NAVO ter discussie werd gesteld. Duitsland had door de dreiging van de Koude Oorlog vooral aan *Westbindung* gedaan, dus dan zou dit een steek zijn richting de VS. Omdat de Europese politieke unie bovendien een hervorming was van de EEG, waarbij de supranationale kenmerken die belangrijk waren voor de

---

⁸ J. Luns, *Luns: "Ik herinner mij...": vrijmoedige herinneringen van Mr. J. M. A. H. Luns zoals verteld aan Michel van der Plas* (Leiden 1971) 143.

⁹ Bozo, *Two Strategies for Europe*, 77-79.

¹⁰ *Ibidem*, 78-82.

¹¹ *Ibidem*, 83-84.

interne markt verdwenen, waren de meesten tegen. Bondskanselier Adenauers mening was echter anders dan die van de meeste Duitsers. Hij stond er welwillender tegenover omdat hij net als De Gaulle de Verenigde Staten wantrouwde. Hij was bang dat Europa door de Koude Oorlog ondergesneeuwd zou worden. Ook andere lidstaten zaten niet echt te wachten op de EPU, omdat die bang waren voor interne Frans-Duitse dominantie, richtte De Gaulle zijn pijlen dus volledig op Adenauer in zijn zoektocht naar een bondgenoot.¹²

Naast Frankrijk en Duitsland was het Verenigd Koninkrijk op dat moment de grootste macht in Europa. De Britse politiek in de jaren '50 was echter te typeren als een mislukking. Zo kwamen de Engelsen met de EFTA als alternatief voor de vrijhandelszone van de EEG. Dit stelde echter niet veel voor. Dit zorgde ervoor dat de Fransen ze hadden buitengesloten uit de Europese politiek. In de jaren '60 kwamen de Britten tot de conclusie dat ze misschien toch meer toenadering moesten zoeken met het Europese vasteland. De Verenigde Staten steunden dit, omdat hun blok tegen de Sovjet-Unie dan werd verstevigd. Echter kon de Europese interne markt wel schadelijk zijn voor de VS. Daarom was het goed als de Engelsen zouden toetreden tot de interne markt, om zo anti-Amerikaanse tendensen en Europese blokvorming tegen te gaan. Voor de VS moest Engeland dus als tegenwicht van de Fransen in Europa fungeren. Kortom, het Verenigd Koninkrijk was voor een ommezwaai en was daar bovendien in gesteund door de VS. In 1961 deed Engeland dan ook een aanvraag tot toetreding tot de EEG.¹³

Verder waren andere lidstaten als Italië, Nederland, België en Luxemburg in eerste instantie voorstanders van samenwerking op intergouvernementeel niveau. Maar naar mate er meer details bekend werden over het plan, haakten deze lidstaten af. Daarom werden er concessies gedaan door De Gaulle, wat een afgezwakt Fouchetplan opleverde. Het plan was nu minder intergouvernementeel en meer supranationaal. Nu stonden de meeste lidstaten er welwillender tegenover. Begin '62 draaide De Gaulle echter alle concessies terug.¹⁴

De Gaulle draaide de concessies terug omdat dit het moment was van de Britse lidmaatschapsaanvraag bij de EEG. Deze aanvraag was dus gestimuleerd door de Verenigde Staten en zorgde daarom voor een verandering in het plan van De Gaulle. Hij kwam met een ultieme poging om de EPU snel tot stand te laten komen zonder dat het Verenigd Koninkrijk meedeed. De andere landen van de Zes wilden echter Engeland bij de EEG én bij de EPU. De Gaulle probeerde de Britten af te schrikken door af te zien van zijn concessies en door middel van een vernieuwd Fouchetplan dat zich meer focuste op Europese continentale en politieke aspecten. De Britten deden immers in principe mee omdat ze dan deel uit konden maken van de interne markt, en niet om politieke samenwerking. Politiek werd louter bedreven in samenwerking met de VS, en dus op het niveau van de NAVO. Door die concessies trokken de Benelux en Italië zich terug. Hun eisen waren namelijk dat het een pro-Atlantische samenwerking zou zijn, waar het Verenigd Koninkrijk deel vanuit maakte. Daarbij wilden ze bovendien ze meer supranationale samenwerking. De Gaulle en Adenauer waren daardoor ontstemd over onder andere Nederland omdat de Britten zelf juist tegen supranationaliteit waren. Ze vonden dat de Nederlanders en de rest van de Benelux met opzet de onderhandelingen aan het blokkeren waren. Tot de verbazing van De Gaulle wilden de Britten echter ook na deze aanpassingen nog

---

¹² Bozo, *Two Strategies for Europe*, 83-107.

¹³ Handelingen Tweede Kamer 1962-1963, 31 januari 1963, 654.

¹⁴ Bozo, *Two Strategies for Europe*, 79.

meedoen. In maart 1962 waren ze bereid om te praten over het Fouchetplan II. Hier had De Gaulle echter geen zin in, en als reactie hierop vetode hij in januari 1963 de Britse aanvraag voor de toetreding tot de EEG.¹⁵

Als reden voor het veto gaf De Gaulle aan, zo zegt Frédéric Bozo in zijn *Two Strategies for Europe*, dat de Britten hun soevereiniteit opgaven ten opzichte van de VS door hun deelname aan de Nassau akkoorden in december '62. Dit waren gesprekken tussen President John F. Kennedy en Prime Minister Harold MacMillan, waarbij laatstgenoemde een nucleaire samenwerking wilde met de Verenigde Staten. De Britten hoopten gebruik te kunnen maken van Polaris raketten van de VS, om op die manier een belangrijker deel uitmaken van het MLF (*multilateral force*) project. Het MLF project diende ervoor om de kosten van de VS te drukken door meer verantwoordelijkheid te geven aan Europa op het gebied van defensie. Door meer nucleaire verantwoordelijkheid, wilden de Britten een volledig onafhankelijke nucleaire macht worden. De VS ging hiermee akkoord, en gaf de Britten beschikking over Polaris raketten.¹⁶ Vervolgens wilde de VS ook de Fransen tegemoet komen met nucleaire middelen. De Amerikanen deden aan de Fransen het voorstel om ook onderdeel uit te maken van de Nassau akkoorden. De Gaulle sloeg dit voorstel echter in de wind om technische, strategische en politieke redenen.¹⁷

Later gebruikte De Gaulle dus zijn veto tegen de Britten met de Nassau akkoorden als argument. Volgens De Gaulle bleven de Britten bij de MLF namelijk afhankelijk van de VS. Uiteindelijk hadden de Amerikanen het echter voor het zeggen als de raketten gebruikt moesten worden. De Gaulle zag de Nassau akkoorden als een soort Paard van Troje van de Amerikanen waar de Britten intrapten. Daarmee gaven de Britten hun eigen soevereiniteit op ten opzichte van de VS. De Gaulle wilde hierom niet samenwerken met de Britten aan een Europees Europa om de Europese identiteit te handhaven.¹⁸

De vraag is echter wat de echte reden is van het veto, en of de Nassau akkoorden er echt wat mee te maken hadden. Enerzijds is dat volgens Bozo wel zo, omdat het De Gaulle uiteindelijk ging om de nucleaire wapens. Anderzijds kun je zeggen dat het er niets mee te maken had omdat De Gaulle de EPU liever liet mislukken en genoegen nam met de status quo, dan dat de Britten erbij kwamen. Verder konden de Nassau akkoorden inderdaad wel worden gezien als een Paard van Troje. Het belang van de VS was immers om een sterk Europees blok te creëren tegen het communisme. Daarnaast waren ze bang voor de economische concurrentie, aangezien de handel van de interne markt toenam. Via het Verenigd Koninkrijk konden ze dus binnendringen in de Europese politiek. Zodoende konden ze Europa de kant van een Atlantische markt opsturen, terwijl ze Europese landen voorhielden dat ze het zelf voor het zeggen hadden.

Na het veto kwam er op 22 januari een Frans-Duits vriendschapsverdrag. Hierdoor werd het veto nog dramatischer, omdat er een Frans-Duits directoraat ontstond dat kon leiden tot een isolatie van Europa. Dit was een zeer slecht scenario voor de Verenigde Staten. Daarom was er vanuit Washington een preambule in het verdrag opgenomen die ervoor zorgde dat het lidmaatschap bij de NAVO primair bleef. Dit werd aangenomen door de Bondsdag omdat er binnen Adenauers

---

¹⁵ Bozo, *Two Strategies for Europe*, 77-79.

¹⁶ *Ibidem*, 87-91.

¹⁷ *Ibidem*, 91-94.

¹⁸ A. Kersten, *Luns: een biografie* (Meppel 2010) 321.

partij veel Atlantici waren, die zich aan de *Westbindung* wilden houden. Met het vriendschapverdrag poogde De Gaulle om een doorstart te maken met een politieke unie. Door de preambule kwam hier echter weinig van terecht.¹⁹

Na 1963 keerde het buitenlandse beleid van De Gaulle om. Zijn beleid werd van constructief toen destructief. Op het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid na, heerste er na '63 eigenlijk dezelfde status quo als in '58.

De verklaring van Frédéric Bozo en zijn tijdgenoten over het veto van De Gaulle is, zoals eerder beschreven, dat hij het deed vanuit Franse grandeur. Dat hij het Nassau akkoord als een Paard van Troje als argument gebruikte, was hiervoor een bewijs. De Gaulle was om politieke redenen tegen inmenging van het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. Hieruit vloeide volgens Bozo zijn buitenlandse politiek voort, namelijk het vormen van een Europees Europa onder leiding van Frankrijk. Deze verklaring van Bozo is geopolitiek.

Volgens Andrew Moravcsik zijn geopolitici als Bozo in de retoriek van De Gaulle getrapt. In zijn *De Gaulle Between Grain and Grandeur* schrijft hij dat het De Gaulle niet ging om de grandeur, maar om economische en commerciële belangen. Hij maakt een verschil tussen de retoriek van De Gaulle en zijn werkelijke doelen. De Gaulle bracht het veto als een geopolitiek besluit voor zijn Franse volk. Maar dat was een rookgordijn volgens Moravcsik. Het ging hem eigenlijk om de economische en commerciële voordelen van het niet toetreden van het Verenigd Koninkrijk. Juist bij het Fouchetplan kun je volgens Moravcsik goed zien dat het buitenlands beleid van De Gaulle niet werd bepaald door de Franse grandeur, maar door economische en commerciële belangengroepen.

Het Europese Europa als alternatief voor de bipolaire wereld die door de Koude Oorlog tot stand was gekomen, was volgens Moravcsik slechts een dekmantel om niet als materialistisch over te komen. Moravcsik geeft hiervoor een viertal voorbeelden waarbij te zien is dat het De Gaulle in essentie ging om de commerciële belangen van de Franse landbouw en industrie. Naast het veto tegen de Britse toetreding, voert hij ook de Franse acceptatie van de interne markt, het Fouchetplan zelf en de Lege Stoelcrisis aan als bewijzen.²⁰ Dat het politieke aspect van de EEG voor De Gaulle niet van primair belang was, wordt volgens Moravcsik duidelijk bij de onderhandelingen over het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid: “*De Gaulle threatened to pull out of the EEC and to revise fundamental geopolitical commitments.*”²¹ Het GLB was voor Frankrijk dus het meest gewichtig, omdat hier economische voordelen voor Frankrijk lagen. Zo wordt helder dat Europese integratie voor De Gaulle van ondergeschikt belang was: “*This strongly implies that European integration had little geopolitical value in and of itself.*”²² Het Franse plan was dan ook volgens Moravcsik meedoen met Europese samenwerking ten behoeve van de eigen economische belangen. Het ging om een plan: “*whereby France would profit from European economic cooperation*”²³, maar bovendien was het doel: “*destroy supranational institutions and exclude the British.*”²⁴ Het veto van

---

¹⁹ Bozo, *Two Strategies for Europe*, 105.

²⁰ Moravcsik, ‘De Gaulle Between Grain and Grandeur’, 22-42.

²¹ *Ibidem*, 31.

²² *Ibidem*, 32.

²³ *Ibidem*, 38.

²⁴ *Ibidem*, 38.

De Gaulle was er dus om te zorgen dat Frankrijks economische en commerciële belangen werden beschermd.

Kritiek die op Moravcsiks theorie wordt geleverd is dat er enkele contradicties in zijn artikel zitten. Maar belangrijker is dat hij niet veel harde bewijzen heeft. Als belangrijkste empirische bewijsmateriaal voert hij het memorandum van Peyrefitte aan.²⁵ Alain Peyrefitte was de economische rechterhand van De Gaulle. Uit zijn memorandum blijkt dat de buitenlandse politiek was afgestemd op de eigen agrarische en industriële belangen, maar dat dat niet op die manier openlijk naar buiten werd gebracht. Dat dit Moravcsiks enige echte primaire bron is, maakt zijn theorie twijfelachtig.

---

²⁵ Moravcsik, 'De Gaulle Between Grain and Grandeur', 37-41.

De aanloop naar het veto

Nu we de theorieën van Bozo en Moravcsik kennen, zal ik de Nederlandse perceptie ten opzichte van het veto onderzoeken. “Het was op 31 juli 1961, dat de Regering van het Verenigd Koninkrijk het verzoek richtte tot de Raad van de E.E.G. om onderhandelingen te openen onder artikel 237 van het Verdrag van Rome, ten einde te komen tot toetreding van het Verenigd Koninkrijk tot de E.E.G.”²⁶ Maar het duurde even voordat de onderhandelingen op gang kwamen. “De werkelijke onderhandelingen zijn eerst in april of mei 1962 aangevangen, dus bijna 9 maanden na het indienen van het Britse verzoek.”²⁷

Voorafgaand aan de persconferentie van Charles de Gaulle op 14 januari 1963 hing al in de lucht dat er wellicht wat stond te gebeuren op het gebied van de onderhandelingen over Europese integratie. Uit de briefwisselingen tussen Johan Willem Beyen, de ambassadeur in Parijs en Joseph Luns, de minister van Buitenlandse Zaken, wordt in de maanden november en december al wel duidelijk dat de Fransen het niet echt zien zitten om in de EEG samen te werken met het Verenigd Koninkrijk. De ambassadeur weet echter niet zeker hoe hij de houding van de Generaal moet interpreteren.

Op de Nieuwjaarsborrel op het Élysée op 2 januari 1963 had de ambassadeur een kort onderhoud met de Franse president gehad. Hierin gaf de Generaal al aan dat hij zijn twijfels had op het gebied van Europese samenwerking. De Gaulle voorspelde een economische moeilijk jaar in verband met het al of niet toetreden van de Britten tot de Europese Gemeenschap. Hij vroeg zich af “of zij er bereid en in staat toe zijn”²⁸. Hij vertelde dat hij vond dat ze te veel aarzelden. Dit werd onderstreept door het bezoek dat de Britse premier MacMillan hem eerder had gebracht. MacMillan hadden volgens de Franse president in september moeten toetreden zonder een slag om de arm te houden. Daarna had hij verkiezingen moeten houden, die hij volgens De Gaulle ook zou hebben gewonnen. Omdat hij te lang had gewacht, kwamen er twijfels, aarzelingen en bezwaren die zijn binnenlandse positie verzwakten.

In de brief die Beyen naar Luns stuurde naar aanleiding van het gesprek op 2 januari gaf hij zijn eigen interpretatie van de woorden van De Gaulle. Volgens Beyen was De Gaulle bereid de Britten als leden van de EEG te aanvaarden, maar dan moesten ze wel in staat zijn ten volle mee te doen. Daar was De Gaulle niet van overtuigd, en daarom zou hij het de Engelsen niet gemakkelijk gaan maken. Als de Britten de Gemeenschap zoals die was niet aanvaardden, zouden ze ook geen goede leden zijn geweest. De ambassadeur voegde daaraan toe: “Ik laat in het midden of dit standpunt geheel juist is en of het geheel oprecht is.”²⁹ Beyen had dus in de gaten dat de Generaal wellicht een spelletje aan het spelen was. Hij wantrouwde de oprechtheid van het gesprek. Aan Luns liet hij over om te bepalen of dit echt was wat De Gaulle vond, of dat hij iets anders in zijn schild voerde.

Rond de jaarwisseling was het wat bijeenkomsten in Brussel betreft even stil. Dit gaf Beyen met de rest van zijn delegatie in Parijs de mogelijkheid om de balans op te maken met betrekking tot

---

²⁶ Handelingen Tweede Kamer 1962-1963, 31 januari 1963, 654.

²⁷ Ibidem, 654.

²⁸ Nationaal Archief, 2.05.177, 1357, Beyen aan Luns, 2 januari 1963.

²⁹ Ibidem.

de aansluiting van het Verenigd Koninkrijk aan de EEG en de bedoelingen van De Gaulle. Het beeld dat zij schetsten is dat de onderhandelingen in Brussel erop wezen dat de Fransen niet van plan waren om veel water bij de wijn te doen.

De Franse instelling tegenover Britse kwestie was volgens hen vrij onbuigzaam. Op het gebied van invoerrechten bij EFTA-landen, financiële reglementen voor de toetreding en institutionele vraagstukken voor na de toetreding gaven de Fransen maar weinig toe. Echter verwachtte de ambassadeur niet dat dit problemen zou gaan opleveren: “men gaat er evenwel vanuit dat hierop de onderhandelingen vanzelfsprekend niet zullen mislukken”³⁰. Hij eindigt zijn brief, een week voor de persconferentie van de Generaal met de geruststellende woorden: “Concluderend kan worden gesteld dat geen der delegatie of braintrustleden waarmee gesprekken plaatsvonden zich werkelijke zorgen maakt over het verloop der besprekingen.”³¹

Toch laat de ambassadeur nogmaals aan Luns weten dat hij de houding van De Gaulle niet helemaal vertrouwt. Hij schrijft dat hij bij een eventuele mislukking van de onderhandelingen vreest voor de politieke en economische gevolgen voor Europese samenwerking. Beyen vraagt zich af of die vrees ook bij de Fransen heerst: “of De Gaulle deze zorgen deelt valt evenwel alleszins te betwijfelen”³².

Als reactie op de informatie verstrekt door de ambassadeur over de stand van zaken, is er vervolgens een debat gehouden in de Tweede Kamer over de Britse toetreding. De door de Kamer aanvaarde motie over de toetreding werd door Luns ter informatie op 11 januari richting de ambassade in Parijs gestuurd. Hierin liet de kamer weten het trage tempo van de onderhandelingen te betreuren, maar dat het de situatie wel begreep. De Kamer had aan de regering gevraagd om “alles in het werk te stellen de toetreding van het Verenigd Koninkrijk krachtig te bevorderen”³³.

Drie dagen voor de persconferentie was men er dus al wel van op de hoogte dat De Gaulle zijn twijfels had over de toetreding. In Nederland heerste er wantrouwen ten opzichte van de Franse president. De analyse van de ambassadeur in Parijs stelde de politici in Den Haag echter gerust door mede te delen dat de besprekingen naar alle waarschijnlijkheid een goede afloop zouden gaan kennen. Het Nederlandse standpunt op dat moment was dan ook dat er alles aan moest worden gedaan om ervoor te zorgen dat het Verenigd Koninkrijk spoedig zou toetreden tot de EEG.

Op 14 januari sprak De Gaulle tijdens de persconferentie in het Élysée zijn beroemde ‘nee’ tegen Britse toetreding uit. Kort voor de toespraak had Bryan Edward Quarles van Ufford, tijdelijk zaakgelastigde op de ambassade in Parijs, nog een gesprek met de Britse gezant Rumbold. Hieruit bleek dat de Britten steeds meer doordrongen waren van het feit dat de Fransen hun toetreden vanuit politiek oogpunt niet wensten. Het telkens laten mislukken van de onderhandelingen werd door de Fransen gelegitimeerd door middel van technische redenen. Bij verdere Britse toezeggingen van betekenis bestond er echter de mogelijkheid dat De Gaulle in plaats van technische gronden, dan politieke gronden zou gaan gebruiken. “Uit Rumbold’s woorden klonk

---

³⁰ Nationaal Archief, 2.05.177, 1357, Beyen aan Luns, 7 januari 1963.

³¹ Ibidem.

³² Ibidem.

³³ Nationaal Archief, 2.05.177, 1357, Luns aan Beyen, 11 januari 1963.

bezorgdheid dat Fransen wederom zouden pogen hun oppositie naar het politieke vlak uit te breiden.”³⁴ Op het gebied van politiek vreesde Rumbold namelijk al voor een verwijzing naar Nassau: “hij vroeg zich af of De Gaulle in zijn persverklaring de Nassau overeenkomst ook zou aanvoeren als bewijs dat de Britten zich opnieuw aan de Amerikaanse wagen hadden gebonden.”³⁵

De Britse gezant zag de bui dus al enigszins hangen. Ondanks dat de Britten op het technische vlak concessies bleven doen, bleef De Gaulle de toetreding dwarsbomen. De Britten zelf waren al bang dat hij hiervoor politieke argumenten zou gaan gebruiken. Quarles van Ufford stelde Rumbold echter gerust en zei dat de Nassau overeenkomst bij de overige vijf landen geen ongunstige indruk had achtergelaten. Hij zei dat Nederland de Nassau akkoorden zag als een “erkenning van realiteiten”³⁶ en het “bracht geen werkelijke wijziging in de relatie VK-VS”³⁷.

Toch bleek uit een eerdere brief van Luns naar Beyen dat men de Nassau overeenkomst in Nederland geen erg verstandige zet vond. Volgens de minister kwam de overeenkomst in feite neer “op het afstand doen door Engeland van een autonome atoomkracht, doch naar buiten althans deed de Britse regering het voorkomen alsof de nieuwe overeenkomst minstens zo gunstig was als het oude Skybolt-akkoord. Met deze houding valt niet te rijmen het afstand doen van een z.g. ‘eigen’ relatie met Amerika en het *a tout prix* lid willen worden van de Gemeenschappelijke Markt.”³⁸

---

³⁴ Nationaal Archief, 2.05.177, 1357, Quarles aan Luns, 15 januari 1963.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Ibidem.

³⁸ Nationaal Archief, 2.05.177, 1357, Luns aan Beyen, 3 januari 1963.

Eerste reacties op het veto

Toen de persconferentie daadwerkelijk was gehouden, zat minister Luns midden in de onderhandelingen met de ministers van de Zes (de Franse ministers waren afwezig) die gepland stonden van 14 to 19 januari in Brussel. Tijdens de vergadering kwam de mededeling over de persconferentie.³⁹ Direct werd de vergadering gestaakt, en kwam Luns met een reactie namens Nederland. Op de Vlaamse televisie legde minister Luns zijn verklaring af. Het eerste wat hij namens Nederland deed, was meteen afstand nemen van de uitspraken van De Gaulle. De Generaal had alleen namens Frankrijk gesproken, en niet namens de Zes. Volgens Luns was Engeland, op Duitsland na, de belangrijkste handelspartner van Nederland. De minister had dan ook niet zo'n pessimistische visie over de politieke en economische mogelijkheden van een Brits lidmaatschap: "de Nederlandse regering acht het immers zeer wel mogelijk regelingen te treffen waarbij zowel de EEG-belangen gerespecteerd worden, als ook rekening wordt gehouden met de Engelse belangen."⁴⁰ Luns had bovendien zijn bedenkingen bij het moment waarop De Gaulle de verklaringen aflegde; vlak voor een belangrijke bespreking tussen Engeland en de EEG in Brussel.

De eerste analyse van de ambassade in Parijs werd de dag na de persconferentie door Quarles van Ufford uiteengezet. Volgens hem had De Gaulle zijn politieke motieven in de toespraak verpakt met economische argumenten. Inhoudelijk gaat hij in op de technische en economische argumenten van de Generaal: "Breed worden de moeilijkheden uitgemeten voor het Verenigd Koninkrijk om het continentale landbouwstelsel in te voeren. (...) Kan Engeland de Commonwealth preferenties opgeven en zijn EFTA partners aan hun lot overlaten? Verschilt het insulaire, maritieme, industriële, in zijn gewoonten zo typische Engeland niet in elk opzicht van het continent?"⁴¹ Volgens de tijdelijk zaakgelastigde zegt De Gaulle dit om in te spelen op het Franse volk. Door deze gevoelige snaren te bespelen, probeert hij hun steun te krijgen. Verder in de persconferentie zegt De Gaulle over de landen van de Zes dat ze solidair zijn omdat ze niet verbonden zijn door een particulier militair of politiek akkoord. Dit roept bij Quarles van Ufford de vraag op: "Ligt hier een verholen insinuatie dat het Nassau Pact het Verenigd Koninkrijk nauwer aan de Verenigde Staten heeft gebonden?"⁴²

De verdere eerste reacties op de toespraak waren de volgende dag in de krant te lezen. De Nieuwe Rotterdamsche Courant kwam met een nauwkeurige analyse. In dit artikel worden de economische bedoelingen van De Gaulle blootgesteld. In zijn toespraak stelde De Gaulle dat hij zich geen gemeenschappelijke markt kon voorstellen waarin de Franse landbouw geen afzetgebied zou vinden naar mate van zijn productie. Dit was volgens de NRC een begrijpelijk argument, maar: "De zaak gaat scheef, wanneer Frankrijks nationale agrarische productie als een van de leidende beginselen van de gemeenschap wordt uitgeroepen. Men leert hieruit, dat De Gaulle de Zes ziet als beschermd gebied voor de Franse landbouw, dat dat zijn uitgangspunt is en niet het streven naar een door concurrentiemogelijkheden zo efficiënt mogelijk werkende landbouw". In het artikel wordt echter nog een perspectief geschetst. Misschien lagen de

---

³⁹ Handelingen Tweede Kamer 1962-1963, 31 januari 1963, 655.

⁴⁰ Nationaal Archief, 2.05.177, 1357, Commentaar Luns op De Gaulle's rede op de Vlaamse televisie, 16 januari 1963.

⁴¹ Nationaal Archief, 2.05.177, 1357, Quarles aan Luns, 16 januari 1963.

⁴² Ibidem.

economische aspecten wel helemaal niet ten grondslag aan het besluit van de Generaal. Wellicht waren het politieke motieven die zwaarder wogen. Volgens de NRC was De Gaulle namelijk bang dat bij een toetreding van Engeland snel nog meer nieuwe lidstaten zouden volgen. Hier stond het verdrag van Rome immers voor open. Hij vreesde hierbij voor een kolossale Atlantische gemeenschap afhankelijk van Amerika. “Het vorige week in Frankrijk opgedoken beeld van Engeland als Amerikaans Paard van Troje blijkt officiële inspiratie te zijn geweest. De Gaulle neemt hier stelling niet zozeer tegen Engeland als wel tegen de plannen van president Kennedy om door middel van zijn nieuwe handelswet de nadelige gevolgen van de EEG voor de Verenigde Staten te verzachten door wederzijdse tarievenverlagingen.”⁴³ Het gaat De Gaulle volgens dit artikel niet om politieke, economische of militaire samenwerking, maar om “Europees provincialisme, dat hij voor Franse grandeur houdt.”⁴⁴

Ook De Telegraaf schreef over deze achterliggende politieke motieven: “Het kan moeilijk worden beweerd, dat de uitspraak van de Franse president als een donderslag bij heldere hemel is gekomen. Zijn streven is er voornamelijk op gericht Frankrijk weer de positie van grote mogendheid te geven. De Britse toetreding tot de EEG zou Frankrijks dominerende positie, die het thans in het Europa der Zes inneemt, verzwakken en aanvaarding van het Amerikaanse Polaris-aanbod zou betekenen, dat Frankrijk afzag van een eigen kernmacht.”⁴⁵ Ook deze krant suggereerde dus dat De Gaulle deze beslissing had genomen met het oog op de Franse grandeur. Aannemelijk is dus dat de publieke opinie hierdoor zal zijn gevormd, en dat de meeste Nederlanders deze mening zodoende deelden.

De definitiviteit van de verklaring van De Gaulle stond volgens De Telegraaf overigens nog niet vast: “Het is nog denkbaar, dat president De Gaulle, die een keiharde onderhandelaar is, zijn rede heeft gehouden om Engeland tot grotere concessie te bewegen.”⁴⁶

In de periode na de persconferentie werd er alles aan gedaan om de onderhandelingen toch nog tot een goed einde te laten komen. Er werd druk gezet op De Gaulle, zo meldt minister Luns. “Tijdens het ministeriële overleg in Brussel van 16 tot 18 januari hebben de vijf lidstaten en Engeland zich met veel kracht verzet tegen de Franse these dat de onderhandelingen zouden moeten worden opgeschort.”⁴⁷ Minister Luns was hier in ieder geval volgens het dagblad *The Times* de geschikte persoon voor. Hij was “de enige die generaal De Gaulle recht in de ogen kan kijken”.⁴⁸ Luns: “Men doelde daarbij uiteraard niet alleen op mijn lichaamslengte die, ik kan dat niet ontkennen, met 1.96 m inderdaad adequaat was voor een ‘eye-to-eye’-contact, maar ook op mijn verzet tegen het toenmalige Franse plan.”⁴⁹ In Brussel werd er dus nog volop gelobbyd vóór Britse toetreding. Luns vertelde in de Ministerraad dat het moeilijk was om te bepalen of Frankrijk hun standpunt nog ging veranderen. Dit hing volgens hem af van “de houding van de Duitse regering en van de mogelijkheden van een vergelijk tussen Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten dat het effect van de overeenkomst tussen Premier MacMillan

---

⁴³ Nationaal Archief, 2.05.177, 1357, Krantenknipsels, 15 januari 1963.

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ Nationaal Archief, 2.05.177, 1357, Krantenknipsels, 16 januari 1963.

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ Nationaal Archief, 2.05.118, 20686, Conceptnota, 21 januari 1963.

⁴⁸ Luns, *Luns: Ik herinner mij*, 140.

⁴⁹ Ibidem, 140.

en President Kennedy op Nassau zal verzachten.”⁵⁰ Inmiddels was namelijk duidelijk geworden dat de belangrijkste officiële reden van De Gaulle namelijk, zoals al werd vermoed, de Nassau akkoorden waren: “Minister Luns heeft voorts vernomen, dat van Franse zijde in Parijs aan Engelse vertegenwoordigers is gezegd, dat het niet om deze zaak gaat, maar om de overeenkomst met Amerika op de Bahama-eilanden.”⁵¹

Later in de maand werd het echter steeds helderder dat het ‘nee’ van De Gaulle wellicht toch definitief was. Quarles van Ufford rapporteerde Luns hierover op 22 januari. Naar aanleiding van een overleg tussen Adenauer en De Gaulle wordt steeds duidelijker dat: “De Gaulles besluit onherroepelijk is genomen en dat het niet mogelijk is hem onder druk te zetten.”⁵² Tijdens dit overleg werd de handtekening gezet onder het Frans-Duitse vriendschapsverdrag. Ondanks dat dit een voor Nederland ongunstig verdrag was, toonde de Kamer begrip voor de beslissing van Adenauer om een samenwerking met Frankrijk aan te gaan: “Staande in het land, dat het driemaal binnen een eeuw verraderlijk heeft aangevallen, moet men begrip hebben voor de positie van Duitsland en de Duitsers.”⁵³

Samengevat werden de intenties van De Gaulle bij de eerste reacties dus vooral verklaard vanuit politieke gronden. Minister Luns liet van tevoren al weten de Nassau overeenkomst politiek gezien geen verstandige zet van de Britten te vinden. Hij vreesde voor de gevolgen. De analyse van Quarles van Ufford naar aanleiding van de persconferentie was dat De Gaulle politieke motieven had verpakt met economische argumenten. Zo dachten de kranten er ook over. De NRC was van mening dat politieke motieven zwaarder wogen dan economische belangen. Europese samenwerking was voor De Gaulle ondergeschikt aan de Franse grandeur. Ook De Telegraaf was van mening dat het Franse streven was om Frankrijk politiek gezien weer op de kaart te zetten. Al deze verklaringen liggen in de lijn van de theorie van Frédéric Bozo. Uit de eerste reacties kan dus worden geconcludeerd dat men dacht dat de Generaal het veto uitsprak ten behoeve van de Franse grandeur. Er heerste nog wel veel scepsis en wantrouwen ten opzichte van De Gaulle. Men wist nog niet honderd procent zeker of dit daadwerkelijk zijn intenties waren.

---

⁵⁰ Nationaal Archief, 2.05.118, 20686, Ministerraad, 21 januari 1963.

⁵¹ Ibidem.

⁵² Nationaal Archief, 2.05.177, 1357, Quarles aan Luns, 22 januari 1963.

⁵³ Handelingen Tweede Kamer 1962-1963, 31 januari 1963, 658.

Latere reacties en standpuntbepaling

Op 29 januari tijdens een ministeriële conferentie maakte Frankrijk het veto definitief door de onderhandelingen over Britse toetreding te sluiten. Uit een reactie van Luns hierop tegenover de pers in Brussel blijkt dat de teleurstelling in de Fransen groot was: “Wij hebben niet gedacht dat de persconferentie van president De Gaulle de vijf Franse partners en Groot-Brittannië zou confronteren met wat in feite een Franse weigering tot onderhandelen was.”⁵⁴

Terug in Nederland informeerde Luns de Tweede Kamer op 31 januari over de verlopen onderhandelingen: “op de dramatische zitting van dinsdagmiddag moest de voorzitter van de conferentie, de Belgische minister Fayat, constateren dat verder onderhandelen onmogelijk was.”⁵⁵ Luns was niet te spreken over minister Couve de Murville: “De Franse minister heeft een verdediging gegeven van het Franse standpunt, een verdediging, die — ik wil het hier met nadruk zeggen — uitermate zwak was, waarbij aan de Britse Regering verwijten werden gedaan, die niet juist waren en de stand der onderhandelingen niet juist weergaven.”⁵⁶ De minister van Buitenlandse Zaken sprak zijn teleurstelling in het handelen van Frankrijk uit: “indien Frankrijk politieke bezwaren had tegen de toetreding van Engeland, had het deze bezwaren naar voren moeten brengen op het moment, dat door de Zes diende te worden beslist om onderhandelingen met Engeland te openen.”⁵⁷ Hij vreesde bovendien voor de toekomst van de Europese integratie: “De wil van Generaal De Gaulle is blijkbaar niet alleen in Frankrijk wet, maar moet nu ook voor zes andere landen gelden. De Franse president staat erg negatief tegenover de Europese Gemeenschap. Hij ziet de EEG-commissie als een groep technocraten. Dat geeft te denken over de toekomst.”⁵⁸

Niet alleen de andere EEG lidstaten en Engeland hadden weinig begrip voor het besluit van De Gaulle. Ook in Frankrijk zelf stond men niet meer volledig achter de Generaal. Quarles van Ufford liet aan Luns weten dat het Franse bedrijfsleven zeer verschillend reageerde op het afbreken van de onderhandelingen. “Zij die het met de lijn De Gaulle in beginsel eens zijn, zijn van opvatting dat een verkeerde tactiek is toegepast. Men had de besprekingen immers kunnen laten vastlopen zonder dat de verantwoordelijkheid geheel op Frankrijk zou zijn gevallen. Thans vreest men repercussies in het commerciële maar vooral ook in het handelspolitieke vlak.”⁵⁹ Ambassadeur Beyen liet bovendien in een brief naar Den Haag weten dat zelfs binnen het ambtelijke apparaat grote twijfels over hun president waren. “Vooral bij contacten met ‘technische’ ministeries valt op dat vele Franse ambtenaren, ook diegenen die steeds blij hebben gegeven van loyaliteit zo niet bewondering voor hun staatshoofd sedert de jongste gebeurtenissen rond de onderhandelingen te Brussel moeite hebben deze nieuwe politieke beleidslijn te volgen.”⁶⁰

---

⁵⁴ Nationaal Archief, 2.05.177, 1357, Verklaring Luns in Brussel, 29 januari 1963.

⁵⁵ Nationaal Archief, 2.05.177, 1357, Uiteenzetting Luns in Tweede Kamer, 1 februari 1963.

⁵⁶ Handelingen Tweede Kamer 1962-1963, 31 januari 1963, 656.

⁵⁷ Ibidem., 657.

⁵⁸ Nationaal Archief, 2.05.177, 1357, Uiteenzetting Luns in Tweede Kamer, 1 februari 1963.

⁵⁹ Nationaal Archief, 2.05.177, 1357, Quarles aan Luns, 22 januari 1963.

⁶⁰ Nationaal Archief, 2.05.177, 1357, Beyen aan Luns, 4 februari 1963.

Ondertussen was het Ministerie van Buitenlandse Zaken en de ambassade in Parijs al sinds 14 januari bezig met nauwkeurig analyseren van de intenties van De Gaulle en het bepalen van het Nederlandse standpunt ten opzichte van het veto. Ook werd er nagedacht over de toekomst van de Europese samenwerking.

De secretaris-generaal van het ministerie van Buitenlandse Zaken, S.J. Baron van Tuyll van Serooskerken had een inhoudelijk analyse gemaakt over de persconferentie. In een brief aan Luns gaf hij commentaar op de feitelijke onjuistheden die hierin voorkwamen. Ten eerste vond hij het argument van De Gaulle over de homogeniteit tussen de lidstaten waardoor Engeland er niet tussen zou hebben gepast onzinnig. Bij een objectieve vergelijking tussen Engeland en de Zes zouden er namelijk veel meer overeenkomsten zijn dan verschillen. Ten tweede was het volgens Van Tuyll feitelijk onjuist dat het alleen op Frans aandringen was om te besluiten tot gemeenschappelijke landbouwpolitiek. Ten derde deed De Gaulle voorkomen “alsof in de onderhandelingen geen overeenstemming is bereikt over het gemeenschappelijk buitentarief, de preferentiële tarieven voor het Commonwealth en de Engelse landbouw.”⁶¹ Volgens Van Tuyll zouden deze onderhandelingen echter op zeer korte termijn worden afgerond. Ten vierde had De Gaulle bezwaren tegen uitbreiding van de EEG tot misschien wel 11, 13 of 18 landen. De secretaris-generaal verwijst in dit geval echter naar artikel 237 uit de preambule van het Verdrag van Rome, waarin staat dat het nooit de bedoeling is geweest om zes lidstaten aan te houden: “Uitbreiding is steeds voorzien geweest.”⁶² Van Tuyll stelt dus bloot dat de toespraak van de Generaal uit veel feitelijke onjuistheden bestaat. Al deze onwaarheden had hij verzonnen om zijn veto te legitimeren, en om zijn werkelijke redenen te verbloemen.

Op 21 januari ontving Joseph Luns een brief van de ambassade in Parijs door Quarles van Ufford. Daarin legde hij uit wat hij dacht dat de beweegredenen voor het veto van de Generaal waren. Volgens de gezant was het bekend dat De Gaulle nooit een warm voorstander was geweest van het Britse lidmaatschap. “Het lijkt veeleer aannemelijk dat De Gaulle de eventualiteit van een Brits lidmaatschap vercalculeerde in zijn plannen.”⁶³ Quarles van Ufford geeft aan hoe deze plannen van de Generaal dienen te worden beschouwd:

“Het is van belang niet uit het oog te verliezen dat De Gaulle naar buiten in zijn verklaringen en politieke activiteiten nooit een vast omlijnd doel nastreeft; tegen een achtergrond van een “*trame d'idées generales*” schetst hij de toekomst in grote trekken; vervolgens organiseert hij zijn middelen met het oog op en in dit beeld passend gamma van diverse alternatieven: zijn daden en verklaringen zijn meer gekenmerkt door wat hij niet wil dan dat zij nauwkeurig de verdere koers beschrijven; hij laat anderen suggereren, zelf vraagt hij niets; wat zijn plannen dwarsboomt ruimt hij op, om vervolgens aan de hand van het verloop dezer gebeurtenissen de keuze van de volgende stap te doen.”⁶⁴

In dit licht moet het veto van De Gaulle volgens hem dan ook worden gezien. Zijn plan was altijd geweest om een Europa te organiseren waar Frankrijk een stempel op kon drukken. Het Fouchetplan was hiervan een goed voorbeeld. Hoe hij invulling zou geven aan zijn Europa stond

---

⁶¹ Nationaal Archief, 2.05.118, 20686, Van Tuyll aan Luns, 28 januari 1963.

⁶² Ibidem.

⁶³ Nationaal Archief, 2.05.118, 20686, Quarles aan Luns, 21 januari 1963.

⁶⁴ Ibidem.

nog niet vast. Het Europa van staten van de Atlantische Oceaan tot de Oeral dat hij had geschetst was immers wat tijd en inhoud betreft nog niet ingevuld. Het plaatsvinden van de Nassau akkoorden heeft volgens Quarles van Ufford bijgedragen aan de wending die heeft plaatsgevonden in het beleid van De Gaulle. Technisch en militair vertolken de akkoorden dan wel de realiteit, maar politiek gezien is het voor Frankrijk een ongelukkige tussenkomst door de Verenigde Staten.⁶⁵

Ook uit een vergadering van de Beperkte Groep uit de Coördinatie Commissie voor Toetredingsproblemen komt naar voren dat men de tactiek van De Gaulle moet zien “als onderdeel van een lange termijnpolitiek die gericht is op het vormen van een derde macht in Europa welke losstaat van de Verenigde Staten.”⁶⁶

Bij het bepalen van het Nederlandse standpunt werd er door het directoraat-generaal Europese Samenwerking (DGES) een advies aan de regering samengesteld. De DGES was en is verantwoordelijk voor het ontwikkelen en coördineren van het Nederlandse beleid met betrekking tot Europa. De DGES stemde met de andere ministeries op ambtelijk niveau de Nederlandse inbreng in het Europese besluitvormingsproces af.⁶⁷ In het advies werd uiteengezet waar de regering rekening mee moest houden bij het bepalen van het standpunt.

Ten eerste moest men bedenken dat De Gaulle zijn standpunt aan de medelidstaten wilde dicteren. Bij zijn binnenlandse politiek was hem dat immers al gelukt. Als Nederland en de andere lidstaten niet zouden afwijken van het Franse standpunt, zou De Gaulle in de toekomst ook op het gebied van buitenlandse politiek geen verzet meer dulden. De lidstaten van de Zes zouden dan telkens met De Gaulle mee moeten gaan.⁶⁸ Ook de Beperkte Groep uit de Coördinatie Commissie voor Toetredingsproblemen waakte hiervoor: “de democratische beginselen zijn in het geding door de omstandigheid dat één man zijn wil opleggen niet alleen aan het Franse volk, doch thans ook aan de andere landen van de Gemeenschap.”⁶⁹

Daarnaast moest de regering beseffen dat bij welke tactiek er dan ook gekozen werd, er een stagnatie zou plaatsvinden in de ontwikkeling van de EEG. Er zou in de volgende jaren weinig animo bestaan om de integratie tussen de Zes versneld tot stand te brengen. Als pressiemiddel tegen De Gaulle adviseert de DGES een voortzetting van de onderhandelingen met Engeland door de vijf lidstaten in samenwerking met de Europese Commissie. Hierdoor krijgt Frankrijk niet de kans om alternatieve voorstellen als het plan voor een industriële vrijhandelszone door te voeren. Bovendien kan door deze voortzetting worden aangetoond dat er voor de resterende problemen met het Verenigd Koninkrijk weldegelijk technische oplossingen mogelijk zijn.⁷⁰

---

⁶⁵ Nationaal Archief, 2.05.118, 20686, Quarles aan Luns, 21 januari 1963.

⁶⁶ Nationaal Archief, 2.05.118, 20686, Vergadering Beperkte Groep, 22 januari 1963.

⁶⁷ Rijksoverheid, “Directoraten-generaal”, <http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/bz/organisatie/organogram/directoraten-generaal> (21 juni 2011).

⁶⁸ Nationaal Archief, 2.05.118, 20686, Conceptnota, 21 januari 1963.

⁶⁹ Nationaal Archief, 2.05.118, 20686, Vergadering Beperkte Groep, 22 januari 1963.

⁷⁰ Nationaal Archief, 2.05.118, 20686, Conceptnota, 21 januari 1963.

Naast de DGES was en is er bovendien het directoraat-generaal Politieke Zaken. De DGPZ adviseerde de politieke top op het gebied van buitenlandspolitieke aangelegenheden. Het gaf advies over de Nederlandse inbreng en opstelling in internationale organisaties en in politieke kwesties tussen landen onderling.⁷¹ Directeur-generaal was J.A. Baron de Vos van Steenwijk, die eerder ook al ambassadeur in Parijs was geweest. Op 31 januari stuurde De Vos van Steenwijk een uitgebreide uiteenzetting van het buitenlands beleid van Frankrijk naar minister Luns.

De titel van dit rapport was *Frankrijk, Europa en het Westen: ofwel, het continentale stelsel nieuwe stijl*. De Vos van Steenwijk begint door het hoofdpunt van De Gaulle te schetsen: “Generaal de Gaulle ziet de wereldgeschiedenis als een rivaliteit tussen grote mogendheden. De ideologieën, de staatsvormen, de revoluties zijn verschijnselen van voorbijgaande aard, zij spelen een rol, maar die is secundair. De volken, de naties blijven. Van deze naties is Frankrijk geroepen een rol van grootheid te spelen.” Dit baseerde De Vos van Steenwijk op de memoires van De Gaulle waarin hij onder andere schreef: “*Ils ne peut être la France sans la grandeur.*”⁷²

Verder schrijft hij over De Gaulle dat volgens hem de grote mogendheden in het westen de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Frankrijk en in het oosten Rusland en China zijn. In het westen wil hij door de grote mogendheden als gelijke worden beschouwd. Daarbij mag er geen macht bestaan die de Franse positie in de schaduw stelt.⁷³ Deze gaullistische denkbeelden zijn volgens de leer der internationale betrekkingen klassieke voorbeelden van het realisme.

Daarnaast ziet De Vos van Steenwijk (als enige in de door mij bestudeerde bronnen) dat het tripartiete overleg voor de Gaulle een manier was om zijn beleid te legitimeren. De vraag van Frankrijk voor een gelijke plaats bij het bepalen van politiek en strategie in het bondsgenootschap zorgde er volgens hem voor dat De Gaulle enerzijds verzet pleegde in de NAVO en anderzijds het zwaartepunt verlegde naar het Europese vlak.⁷⁴

De Gaulle is er zich van bewust dat dit doel niet vandaag of morgen valt te bereiken. “Bleek een weg niet meer begaanbaar of bleek een secundair doel niet bereikbaar dan liet hij het vallen en zocht een ander. Hij heeft deze schijnbare wisselvalligheid zoveel mogelijk trachten te verbergen door in zijn persconferenties en redevoeringen hoogdravende termen te bezigen die, bij nader onderzoek, steeds voor tweeërlei uitleg vatbaar bleken. Het is kenmerkend voor De Gaulle dat hij zoveel mogelijk wegen openhoudt. Zichzelf er nimmer toe laten verleiden een deur, al schijnt die minder aantrekkelijk, te sluiten. Hij is dan ook een meester gebleken in het achteraf rechtvaardigen van een beleid en het doen voorkomen alsof een bereikt resultaat datgene is wat hij van den beginne aan nastreeft.”⁷⁵

De Vos van Steenwijk heeft door middel van onderzoek gepoogd om het verschil te ontdekken tussen de retoriek en de werkelijke intenties van De Gaulle. Daarom moet men volgens hem bij het beoordelen van uitlatingen van De Gaulle voorzichtig zijn. Het doel van zijn persconferenties is om het Franse volk in te lichten over de plannen op het gebied van buitenlandse politiek. “Zijn

---

⁷¹ Rijksoverheid, “Directoraten-generaal”, <http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/bz/organisatie/organogram/directoraten-generaal> (21 juni 2011).

⁷² Nationaal Archief, 2.05.118, 20686, De Vos aan Luns, 30 januari 1963.

⁷³ Ibidem.

⁷⁴ Ibidem.

⁷⁵ Ibidem.

uitlatingen zijn echter zo gekozen dat de meest voor de hand liggende conclusie niet steeds de juiste behoeft te zijn.”⁷⁶ Voor een precieze beoordeling van zijn beleid zijn zijn uitlatingen in het publiek dan ook niet de beste bronnen. “Men zal steeds terug moeten gaan naar de achtergrond en trachten zijn woorden te toetsen aan de politieke concepties die men beter uit zijn vroegere geschriften en daden kan deduceren.”⁷⁷ Hij gaat er dus vanuit dat uit de eerdere geschriften en daden van De Gaulle wel blijkt wat echt zijn intenties waren.

Door deze methode toe te passen is De Vos van Steenwijk er bijvoorbeeld achter gekomen dat De Gaulle Engeland niet bij Europa wilde. In 1958 zag hij namelijk dat het bereiken van grandeur mogelijk was door de steeds ontwikkelende gemeenschappen. Zo is duidelijk dat de Generaal in essentie de samenwerking met de Zes wilde gebruiken om de macht van Frankrijk uit te breiden.

Om die reden kan de directeur-generaal ook verklaren waarom De Gaulle zo plotseling een verandering van koers inzette door middel van zijn ‘nee’ tegen Engeland. “Het lijkt geen twijfel dat de Generaal, toen hij eenmaal in het Europa van de Zes het middel meende te ontwaren voor het schragen van de Franse machtspositie in de wereld, weinig sympathie had voor een toetreding van Groot-Brittannië.”⁷⁸ Dit had hij tot 14 januari 1963 echter nooit met zoveel worden gezegd. De Vos van Steenwijk vermoedt dat De Gaulle steeds had gedacht dat de onderhandelingen in Brussel en de belangen waarmee Engeland rekening moesten houden deze toetreding vanzelf zouden blokkeren. Daarom heeft De Gaulle ook altijd gezegd dat de Britten welkom waren, mits zij alle voorwaarden accepteerden die er in de verdragen was vastgelegd.⁷⁹

De timing van het ‘nee’ van De Gaulle verklaart De Vos van Steenwijk door het Nassau aanbod: “Het feit dat Kennedy en MacMillan door het richten van een uitnodiging aan De Gaulle om deel te nemen aan het vormen van deze multilaterale strijdmacht de Generaal hebben genoodzaakt op korte termijn kleur te bekennen. (...) De Britten en Amerikanen hebben hem in de positie gebracht, waarin hij niet anders kon doen dan neen zeggen.”⁸⁰

In een advies aan minister Luns over het Nederlandse standpunt door D.P. Spierenburg, het hoofd van de Permanente Vertegenwoordiging bij Euratom en de EEG, stond dat Nederland meteen met een reactie moest komen op het handelen van De Gaulle. Want “het is voor Nederland onaanvaardbaar om opgesloten te worden in het Europa van de Zes onder Franse leiding, dat een politiek zou kunnen gaan voeren die gericht is tegen het VK en de USA.”⁸¹ Door voorafgaand aan belangrijke beslissingen in het kader van de EEG te overleggen met Engeland, de Benelux en Italië (als tegenhanger van het Frans-Duits vriendschapsverdrag), laat Nederland zien dat het niet bereid is om de banden met Engeland door te snijden. Zo krijgt Engeland het gevoel dat het niet van het continent uitgesloten wordt. Deze lijn zal Nederland moeten doortrekken binnen de EEG, en “in de tussentijd moeten alle krachten worden ingespannen om die toetreding op een later tijdstip alsnog tot stand te brengen.”⁸²

---

⁷⁶ Nationaal Archief, 2.05.118, 20686, De Vos aan Luns, 30 januari 1963.

⁷⁷ Ibidem.

⁷⁸ Ibidem.

⁷⁹ Ibidem.

⁸⁰ Ibidem.

⁸¹ Nationaal Archief, 2.05.118, 20686, Spierenburg aan Luns, 30 januari 1963.

⁸² Ibidem.

Standpunt

In een rede van minister Luns voor het Europese Parlement in Straatsburg op 5 februari zette Luns het standpunt van de Nederlandse regering uiteen. “De vergadering van het Europese Parlement bood een uitstekend forum om zijn woede over het Franse nee tegen Engeland te manifesteren.”⁸³ Op dit toneel vertelde Luns officieel hoe Nederland tegen het Franse veto aankeek.

Luns uitte om te beginnen zijn onvrede over de actie van de Generaal. Zoals in de verdragen van Rome en Parijs was opgenomen, moest besluitvorming op een manier waarbij “de wil van de meerderheid op geleidelijk toenemende wijze tot gelding moet kunnen komen.”⁸⁴ Hiermee keurde hij het besluit van De Gaulle om als individu te handelen dus af. Bij het handelen van de Generaal werd duidelijk dat “noch de mening van de overige lidstaten, noch die van de Commissie, noch die van het Europese Parlement en noch die van de Raad van Europa betekenis bleken te hebben.”⁸⁵ De actie van De Gaulle was volgens de Nederlandse regering “gebaseerd op argumenten en motieven die men moeilijk in verband kan brengen met de economische onderhandelingsmaterie.”⁸⁶ Deze argumenten waren van politieke en strategische aard. De kritiek van De Gaulle was dat Engeland enkele punten niet wenste of kon aanvaarden. Luns: “voor wie de dossiers kent, is deze uitleg niet aanvaardbaar.”⁸⁷

Naast de manier van handelen van De Gaulle, was de Nederlandse regering bovendien teleurgesteld over een inhoudelijk aspect. Het feit dat uitbreiding *an sich* ter discussie stond, deed afbreuk aan de verdragen van Rome en Parijs en aan de Gemeenschap zelf. Nederland was voor een Europees Europa, maar “onder Europees verstaat zij dan een Europa waar de democratische regeringspraktijk (...) wordt hooggehouden en verdedigd.”⁸⁸ Daarbij zag de regering Europa als een gelijkwaardige partner voor samenwerking met de Verenigde Staten. Bovendien vond Nederland dat het Verenigd Koninkrijk een integraal deel van Europa hoorde te zijn. Nederland was er dan ook voor om met de overige vijf lidstaten gesprekken voort te zetten om Engeland toch bij Europa te betrekken.

In de weken daarna bleef Luns samen met de Belgische minister van Buitenlandse Zaken Paul-Henri Spaak streven naar een actie van de vijf overige lidstaten om de solidariteit met Engeland aan Frankrijk te demonstreren. Deze periode bleek echter een tijd van impasse te zijn. Engeland wilde alleen praten over een voorstel van de Zes, bijvoorbeeld voor een douane-unie en Frankrijk wilde pas praten nadat besluiten waren genomen over andere Europese interne kwesties. “De activiteiten van Luns om Frankrijk een bewijs te leveren van de wil van de Vijf om de banden met Engeland te versterken leverden per saldo weinig op.”⁸⁹ Engeland wilde namelijk pas weer

---

⁸³ Kersten, *Luns: een biografie*, 324.

⁸⁴ Nationaal Archief, 2.05.118, 20686, Luns aan Europees Parlement, 6 februari 1963.

⁸⁵ Ibidem.

⁸⁶ Ibidem.

⁸⁷ Ibidem.

⁸⁸ Ibidem.

⁸⁹ Kersten, *Luns: een biografie*, 325.

om de tafel zitten als het er zeker van was dat er een goede oplossing was waar Duitsland mee instemde en waar Frankrijk niet nog eens ‘nee’ tegen zou zeggen.⁹⁰

Ook in een later stadium bleek De Gaulle nog niet van gedachten veranderd te zijn. In maart 1963 bracht de Gaulle een kort bezoek van vier uur aan Nederland. In Huis Ten Bosch had Luns een openhartig gesprek met hem, waarin hij nogmaals benadrukte dat: “Frankrijk in wezen niet tegen de toetreding van Engeland was, maar dat het Verenigd Koninkrijk zelf had bewezen en nog steeds bewees, dat het niet rijp was voor Europa.”⁹¹

Op korte termijn kwamen hernieuwde onderhandelingen niet van de grond, en dat was een fikse aderlating voor Luns, Nederland en de Europese eenwording. Terugkijkend op deze periode van Europese integratie zegt Joseph Luns dan ook: “de rol van de Fransen daarin is (...) bepaald negatief geweest. Het is zo dat Frankrijk, door het volstrekt overdreven gebruik van het vetorecht, er grotendeel verantwoordelijk voor is dat de in het verdrag neergelegde en bedoelde politieke ontwikkeling niet tot stand is gekomen. (...) Het is een van de allergrootste teleurstellingen van mijn politieke leven.”⁹²

Samengevat was het Nederlandse standpunt, naar buiten gebracht door minister Luns, dat Nederland afstand deed van het handelen van De Gaulle. Hij had namens Frankrijk gesproken, maar niet namens de Zes en niet namens Nederland. Daarnaast wachtte Nederland de Frans-Duitse relatie af. Hierin was voor Duitsland een sleutelrol weggelegd. Tegelijkertijd moest Nederland de “eenheid van de Vijf zoveel mogelijk zoeken, bevestigen en demonstreren.”⁹³ Bovendien werden de contacten met Engeland warm gehouden, zodat zij zich verzekerd voelden van Nederlandse steun. Het uiteindelijke doel was dan ook om op termijn de Europese integratie nieuw leven inblazen.

Behalve het Nederlandse standpunt ten opzichte van De Gaulle, is het verder nog interessant om te kijken hoe De Gaulle over Nederland dacht. In de biografie “*Ik herinner mij...*” vertelt Joseph Luns dat De Gaulle dacht dat Nederland als doel had om weer zo machtig te worden als in de 17^e en 18^e eeuw. Nederland wilde volgens hem Engeland bij de EEG, zodat Frankrijk, Duitsland en Engeland elkaar zouden uitspelen en de Nederlanders hun zin zouden krijgen. “Hij dacht dat wij eigenlijk precies dezelfde theorieën hadden als hijzelf, maar dat ik die heel sluw wist te verbergen onder integratie en supranationaliteit.”⁹⁴ Daarnaast dacht hij dat economische en commerciële belangengroepen achter de regering stonden: “hij meende ook dat de grote Nederlands-Engelse concerns achter deze politiek stonden.”⁹⁵ Luns zelf ontkrachtte echter “dat wij mercantiel zouden zijn ingesteld, en het supranationale voorwendsel misbruikten om de werkelijke economische motieven te versluieren.”⁹⁶

---

⁹⁰ Kersten, *Luns: een biografie*, 325.

⁹¹ Luns, *Luns: Ik herinner mij*, 175.

⁹² R. Steenhorst, *Joseph Luns: Biografie* (Amsterdam 1985) 62.

⁹³ Handelingen Tweede Kamer 1962-1963, 31 januari 1963, 659.

⁹⁴ Luns, *Luns: Ik herinner mij*, 145.

⁹⁵ *Ibidem*, 145.

⁹⁶ *Ibidem*, 153.

Zoals de waard is, vertrouwd hij zijn gasten. Zo kan het door Luns geschetste denkbeeld van De Gaulle dus worden verklaard vanuit de theorie van Andrew Moravcsik. Omdat De Gaulle (in het denkbeeld van Moravcsik) zelf economische en commerciële belangengroepen achter zich had staan, verdacht hij ook andere landen hiervan.

Verder vond Luns wel dat Nederland niet door Frankrijk over zich heen moest laten lopen. “Ik wil er toch ook op wijzen dat Nederland helemaal geen klein land is. Het is geografisch klein, maar daar staat tegenover dat 35 landen in de Verenigde Naties kleiner zijn dan Nederland. Er zijn 85 landen die minder inwoners hebben en meer dan 140 landen met een lager bruto nationaal inkomen. (...) Ik heb altijd bezwaar gemaakt tegen dat klein-landen-complex.”⁹⁷

Toch ging het hem voor Nederland niet zozeer om macht, maar om de voordelen van samenwerking op Europees niveau. Zoals voor de Fransen grandeur misschien een rol speelde, gold dat voor Nederland niet. Volgens Luns was dat vanuit een historisch perspectief te verklaren. “Ons Nederlanders spreekt het veel minder aan. De vermindering van de invloed van het verlies van Indië hebben bepaald een minder traumatisch effect gehad op het Nederlandse volk dan bijvoorbeeld (...) het verloop van de laatste oorlog en het verlies van koloniën op de Fransen hebben gehad. Voor de Fransen is ‘la gloire’ een veel meer levend begrip dan voor de meeste Nederlanders.”⁹⁸

---

⁹⁷ Steenhorst, *Joseph Luns: Biografie*, 63-64.

⁹⁸ Luns, *Luns: Ik herinner mij*, 143.

Conclusie

In dit onderzoek heb ik door te kijken naar de Nederlandse perceptie ten opzichte van het Franse veto geprobeerd inzicht te krijgen in de ware intenties van Charles de Gaulle. Over de bedoelingen van De Gaulle verschillen de meningen van de toonaangevende auteurs Bozo en Moravcsik. Bozo denkt dat de Franse president handelde uit grandeur, terwijl Moravcsik van mening is dat het commerciële en economische belangengroepen waren die druk uitoefenden op het buitenlands beleid.

Uit de eerste reacties na de persconferentie van De Gaulle bleek dat Nederland vermoedde dat politieke motieven een grote rol speelden. Uit bronnen van de Nederlandse regering en diplomatie werd duidelijk dat het Franse beleid gericht was op grandeur. Ook de kranten – en daarmee de publieke opinie – waren ervan overtuigd dat politieke motieven door De Gaulle werden verpakt met economische argumenten. Deze politieke motieven werden duidelijk doordat de Nassau akkoorden De Gaulles belangrijkste reden bleek te zijn voor het blokkeren van de Engelse toetreding.

Ook later bleef men in de veronderstelling dat De Gaulle zijn beleid afstemde op de Franse politieke belangen. Zo schreef directeur-generaal Politieke Zaken De Vos van Steenwijk dat de Generaal de Zes in essentie gebruikte om de macht van Frankrijk te vergroten. Ook dit rijmt met de theorie van Bozo dat Europese integratie in die periode veroorzaakt werd door de grandeur die in Frankrijk het buitenlands beleid bepaalde.

Daarnaast komt er uit de bestudeerde bronnen naar voren dat het wellicht economische en commerciële belangengroepen waren die leidden tot het gekozen buitenlands beleid. Zo vertelde minister Luns dat De Gaulle dacht dat er in Nederland commerciële en economische belangengroepen achter de regering stonden. Omdat hij dit dacht is het goed mogelijk dat dit bij hem zelf het geval was. Zo zou althans Andrew Moravcsik dit verklaren.

Concluderend kan worden vastgesteld dat de Nederlandse perceptie in 1963 iets meer gelijkenissen vertoont met de theorie van Bozo dan met die van Moravcsik. Overwegend werd verondersteld dat de intenties van De Gaulle lagen bij het in ere herstellen van Frankrijk als grote mogendheid. Er zijn ook enkele bronnen die suggereren dat men dacht dat De Gaulles beleid werd beïnvloed door commerciële en economische belangengroepen. Uit het onderzoek is echter gebleken dat de tegenstelling tussen Bozo en Moravcsik wellicht te eenvoudig is. Uit meerdere bronnen is gebleken dat het niet alleen om grandeur of interne economische belangen ging, maar dat er veel meer factoren een rol speelden.

De bevindingen van de Nederlandse regering en diplomatie komen grotendeels overeen met de theorie van een andere toonaangevende auteur. Craig Parsons heeft in zijn *Showing Ideas as Causes: The Origins of the European Union*⁹⁹ zijn eigen theorie over Europese integratie beschreven. Parsons zegt dat het de ideeën van leiders zijn die de Europese integratie bepalen. Tijdens besprekingen over Europese samenwerking nemen leiders zelf beslissingen. Deze beslissingen zijn enigszins beïnvloed door de politieke partij van de leider, maar worden voornamelijk genomen op basis

---

⁹⁹ C. Parsons, 'Showing Ideas as Causes: The Origins of the European Union', *International Organization* 56 (2002) 47-84.

van de ideeën van de persoon zelf. De standpunten die leiden tot Europese politiek worden gevormd door deze leiders die komen en gaan. Het gaat hier dus om de toevalligheid van een passant. De koers die een leider vervolgens vaart, is volgens Parsons te verklaren door padafhankelijkheid. Op het moment dat een leider een beslissing neemt, betekent dat dat hij een bepaald pad inslaat. Om zijn geloofwaardigheid te behouden, kan hij niet te veel van dit gekozen pad afwijken. De afhankelijkheid van het gekozen pad zorgt ervoor dat hij (of een van zijn opvolgers) bij een volgende beslissing maar een beperkt aantal keuzes overheeft. Zo valt volgens Parsons de Europese integratie zoals die sinds de Tweede Wereldoorlog heeft plaatsgevonden te verklaren. Op een gegeven moment is er besloten om Europees samen te werken. Omdat dit pad was ingeslagen, en men daarna niet te veel meer kon afwijken van dit pad, is er vandaag de dag de Europese Unie. Soms vinden er echter plotselinge wendingen in dit proces plaats, en wordt er van het pad afgeweken. Dit wordt volgens Parsons verklaard doordat bij belangrijke beslissingen de (toevallige) ideeën van leiders de doorslag geven.

Zoals gezegd komt deze theorie ook naar voren in de bestudeerde bronnen. Zo schreef de Beperkte Groep uit de Coördinatie Commissie voor Toetredingsproblemen dat: “één man zijn wil wil opleggen niet alleen aan het Franse volk, doch thans ook aan de andere landen van de Gemeenschap.”¹⁰⁰ Intern had niemand behalve De Gaulle zelf daar wat over te zeggen. Beyen rapporteerde aan Luns dat binnen het Franse ambtelijke apparaat grote twijfels over de zienswijze van de president waren: “Vooraf bij contacten met ‘technische’ ministeries valt op dat vele Franse ambtenaren (...) moeite hebben deze nieuwe politieke beleidslijn te volgen.”¹⁰¹ Ook het Franse bedrijfsleven had geen invloed op de besluitvorming van de president, aldus Quarles van Ufford. Minister Luns concludeerde dan ook tegenover het Europese Parlement: “noch de mening van de overige lidstaten, noch die van de Commissie, noch die van het Europese Parlement en noch die van de Raad van Europa betekenis bleken te hebben.”¹⁰² Duidelijk is dus dat, zoals Parsons ook stelt, in Frankrijk de ideeën van De Gaulle als individu volgens de Nederlandse perceptie de doorslag hebben gegeven.

Het generale idee van De Gaulle was volgens de Nederlandse regering en diplomatie om van Frankrijk weer een grote mogendheid te maken. Dit wilde hij volgens Quarles van Ufford bereiken door middel van een Europees Europa, zonder inmenging van Engeland en Amerika. Dit was dus het pad dat De Gaulle had ingeslagen. De exacte invulling van het plan liet hij open, en liet hij afhangen van gebeurtenissen, “om vervolgens aan de hand van het verloop dezer gebeurtenissen de keuze van de volgende stap te doen.”¹⁰³

De Vos van Steenwijk legde in zijn rapport aan Luns uit hoe padafhankelijkheid bij De Gaulle plaatsvond, en hoe zijn veto te verklaren was. “Bleek een weg niet meer begaanbaar of bleek een secundair doel niet bereikbaar dan liet hij het vallen en zocht een ander.”¹⁰⁴ Daarbij hield hij zoveel mogelijk opties open, zodat hij de meest aantrekkelijke optie kon kiezen. Het veto wordt volgens De Vos van Steenwijk verklaard door het plaatsvinden van de Nassau akkoorden. Doordat Amerika en Engeland een politiek akkoord hadden gesloten en hun samenwerking dus

---

¹⁰⁰ Nationaal Archief, 2.05.118, 20686, Vergadering Beperkte Groep, 22 januari 1963.

¹⁰¹ Nationaal Archief, 2.05.177, 1357, Beyen aan Luns, 4 februari 1963.

¹⁰² Nationaal Archief, 2.05.118, 20686, Luns aan Europees Parlement, 6 februari 1963.

¹⁰³ Nationaal Archief, 2.05.118, 20686, Quarles aan Luns, 21 januari 1963.

¹⁰⁴ Nationaal Archief, 2.05.118, 20686, De Vos aan Luns, 30 januari 1963.

officieel was geworden, moest De Gaulle een stokje steken voor Engelse deelname aan de Europese samenwerking. Als Engeland er immers bij was gekomen, kon zijn plan van een Europa onafhankelijk van de VS geen doorgang vinden. Dit is dus zo'n onverwachte wending in het Europese integratieproces zoals Parsons die beschrijft. Er werd hier van het pad afgeweken door een beslissing van een individu. In dit geval kwam dat door de eigen ideeën van Charles de Gaulle.

Samenvattend is dus gebleken dat zowel de denkbeelden van Bozo, als die van Moravcsik in de onderzochte bronnen naar voren zijn gekomen. Echter hebben er, volgens de Nederlandse perceptie, meerdere factoren een rol gespeeld bij het veto van De Gaulle. Zo komen met name de theorieën van Parsons overeen met de informatie die de Nederlandse regering had.

Bibliografie

Bozo, F., *Two Strategies for Europe: De Gaulle, the United States, and the Atlantic Alliance* (Lanham 2001).

Handelingen Tweede Kamer 1962-1963, 31 januari 1963, 653-669.

Kersten, A., *Luns: een biografie* (Meppel 2010).

Luns, J., *Luns: "Ik herinner mij...": vrijmoedige herinneringen van Mr. J. M. A. H. Luns zoals verteld aan Michel van der Plas* (Leiden 1971) 143.

Moravcsik, A., 'De Gaulle Between Grain and Grandeur: The political Economy of French EC Policy 1958-1970 (Part I)', *Journal of Cold War studies* 2 (2000) 3-43.

Nationaal Archief, 2.05.177, 1357.

Nationaal Archief, 2.05.118, 20686.

Parsons, C., 'Showing Ideas as Causes: The Origins of the European Union', *International Organization* 56 (2002) 47-84.

Rijksoverheid, 'Directoraten-generaal',

<http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/bz/organisatie/organogram/directoraten-generaal> (21 juni 2011).

Steenhorst, R., *Joseph Luns: Biografie* (Amsterdam 1985).